Izložbe sa zavičajnom tematikom u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek

Mokriš Marendić, Svjetlana

Source / Izvornik: **Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2008, 51, 95 - 106**

Journal article, Published version
Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:206:011820

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

RGISKO - Repository of the City and University Library Osijek

IZLOŽBE SA ZAVIČAJNOM TEMATIKOM U GRADSKOJ I SVEUČILIŠNOJ KNJIŽNICI OSIJEK

EXHIBITIONS WITH LOCAL THEMES IN THE CITY AND UNIVERSITY LIBRARY OSIJEK

Svjetlana Mokriš Marendić
Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek
marendic@gskos.hr

UDK / UDC 061.4:908
027.7(497.5Osijek)
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 20. 6. 2008.

> "Trenutno pišem nešto što mi odista leži na srcu. Djelić Osijeka, u kome sam ja igrala samo neznatnu ulogu – no ipak je to Osijek moga djetinjstva. Nipošto ne bih željela umrijeti prije nego što ispišem ovaj roman, ne znam doduše za koga, ali osjećam silnu potrebu za oblikovanjem zavičajne građe."
>
> Iz pisma Vilme Vukelić - Miskolczy od 7. travnja 1950.

Sažetak

U nastojanjima da sačuva od zaborava svoju kulturnu i znanstvenu povijest, svoju kulturnu baštinu, čovjek svoja materijalna, a i duhovna ostvarenja pohranjuje u baštinskim ustanovama pa tako i u knjižnicama. Izložbena djelatnost knjižnica medij je pomoću kojega one komuniciraju sa svojim korisnicima/posjetiocima, prenoseći im mnoga znanja o prošlosti, vezana uz mjesnu znanstvenu i kulturnu povijest.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek organizira izložbe sa zavičajnom tematikom, mjesnom ili pak pokrajinskom, prateći ih predavanjima odgovarajućeg sadržaja, s namjerom da razvije baštinsku pismenost svojih korisnika/posjetilaca i unaprijedi njihovu svijest o neprestanoj potrebi njezine zaštite jer u suvremenom okruženju, u kojemu kulturna i znanstvena globalizacija uzima sve više maha, očuvana mjesna i pokrajinska kulturna baština jedan je od čimbenika kako nacionalnog identiteta tako i identiteta pojedinca.

Ključne riječi: kulturna baština; knjižnične izložbe

© VBH 2008.

Summary

In an attempt to preserve our cultural and scientific history, as well as our cultural heritage, we deposit and keep our material and spiritual artifacts in heritage institutions, some of which are the libraries. The exhibitions in the libraries are a medium through which they communicate with their users/visitors, presenting them the rich local and national, historical and cultural heritage.

The City and University Library Osijek organizes exhibitions which have hometown, local, and regional themes. They are accompanied by the related lectures aiming at developing the user's/visitor's heritage literacy and the awareness of the constant need to preserve this heritage. In the contemporary environment where the cultural and scientific globalization is in full swing, preserving the local and regional heritage constitutes the key factor of both national and individual identity.

Keywords: cultural heritage; library exhibition activities

1. Uvodno

Kultura i kulturna baština obilježavaju kako čovjeka pojedinca tako i čitave kulturno povijesne skupine – narode. Narod bez kulture mrtav je narod jer je upravo kultura medij kroz koji narod iskazuje svoju posebnost, osebujnost i sebi svojstvenu kreativnost. Isto tako, "svaki narod, kojemu je stalo do svog identiteta, ... ne stvara samo nova djela, on zna i čuvati svoju prošlost, svoju baštinu."[1]

Čuvajući svoju prošlost svaki kulturan narod pohranjuje svoja kulturna ostvarenja u baštinskim ustanovama, pa tako i u knjižnicama, čije je poslanje da ova kulturna ostvarenja skupljaju, organiziraju, čuvaju i daju na korištenje.

Knjižnice svoju značajnu ulogu u promicanju kulturne baštine, napose one zavičajnog značaja, obavljaju organizirajući izložbe. Znanja koja posjetioci knjižničnih izložbi mogu steći, važna su sastavnica baštinske pouke. Tako pojedinci i zajednica postaju svjesni uloge i odgovornosti za uspješno prenošenje i stalno obogaćivanje baštine koju posjeduju te koja ujedno predstavlja i glavni pokretač njihove kreativnosti i kvalitetnog razvoja.[2] Tome doprinosi i mnoštvo ostalih aktivnosti povezanih s izložbama – predavanja, okrugli stolovi, radionice i sl.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, u sklopu svojih kulturno animatorskih aktivnosti, znatnu pažnju posvećuje organiziranju izložbi i predavanja, posebno onih vezanih uza zavičajnu tematiku, kako bi svojim korisnicima i posjetiocima ispričala priču o gradu i njegovim stanovnicima tijekom njihove duge povijesti.

[1] Macan, Ivan. Narod i njegova kulturna baština : filozofsko-antropološko razmišljanje. // Gazophylacium 1, 1/2(1993), 2.

[2] Usp. Babić, Darko. Baština i razvoj prema baštinskoj pismenosti. // 10. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Ivana Marinković Zenić i Mirna Willer. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 24.

2. Grad i knjižnica

2.1 Grad Osijek u 19. i na početku 20. stoljeća

Tijekom svoje tisućljetne povijesti, grad Osijek bio je pod upravom raznih vlastodržaca, no kada je 26. rujna 1678. oslobođen od osmanlijske vlasti i došao pod upravu austrijskog dvora, započelo je novo poglavlje u životu Osijeka i istočne Slavonije. Tada počinju bujati život, gospodarstvo i kultura na tradicijama zapadne civilizacije. Grad Osijek postigao je značajan stupanj gospodarskog i kulturnog razvitka već u 18. i 19. stoljeću, a osobito na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće.

U drugoj polovici 19. stoljeća brojne, već postojeće, radionice i manufakture razvile su se u značajna industrijska postrojenja,[3] u okolici su Osijeka mnogi veleposjednici držali svoje farme,[4] prva željeznica prošla je kroz Osijek 1869. godine, prvom tramvajskom prugom povezani su pojedini dijelovi grada 1884. godine. Krajem 19. stoljeća Osijek je dobio i vlastitu plinaru te time uveo gradsku javnu rasvjetu kao i plinsku rasvjetu u kućanstva. Godine 1874. u Donjem gradu izgrađena je nova bolnica, koja je tada bila najveća na Balkanu.

Cijele se ulice grade u secesijskom stilu, uređuju se lijepi i brojni perivoji te aleje,[5] izgrađuju hoteli i kupališta, kako ona na Dravi, tako i zatvorena u gradu.

To je i razdoblje kada se u Osijeku, uz već postojeće gimnazije, otvaraju i stručne (šegrtske) i građanske škole.

Cjelokupno gospodarsko i kulturno ozračje neke sredine snažno utječe na postanak i napredovanje kulturnih ustanova. Godine 1877. u Osijeku je osnovan Muzej, a 1907. Hrvatsko narodno kazalište, premda su razne kazališne skupine nastupale u Osijeku još u 18. stoljeću. Među mnogim pjevačkim društvima i klubovima svojom tradicijom ističu se HPD "Lipa" i "Pajo Kolarić".

U Osijeku se u 19. i 20. stoljeću pojavljuju i prve čitaonice poput Ilirske čitaonice (1843.-1844.), Narodne čitaonice (1862.-1867.), Hrvatske građanske čitaonice u Donjem gradu (1884.-1914.), Hrvatske građanske čitaonice u Gornjem gradu (1885.-1920.; 1925.-1944.) kao preteča Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek (1949.).[6] Ove čitaonice bile su odraz nabujaloga kulturnog i duhovnog života u Osijeku u 19. i 20. stoljeću, ali istovremeno i izvorišta novih kulturnih i duhovnih domašaja.

---

[3] Najznačajnije su tvornice toga doba: kemijska industrija Schicht-Lever, tvornica namještaja Povischill, tvornica žigica "Drava" u vlasništvu osječke obitelji Reisner, Osječka ljevaonica i tvornica strojeva u vlasništvu Pilpela te Pivovara u vlasništvu Osječanina Šepera.

[4] Među veleposjednicima toga doba ističu se: Schmidt, Speiser, Blau, Gillming te Pfeiffer.

[5] Svojom ljepotom i uređenošću ističu se: Gradski vrt, nekadašnji Pukovnijski te Generalski vrt.

[6] Usp. Katalenac, Dragutin. Povijest sveučilišnog knjižničarstva u Osijeku. // Tri stoljeća visokog školstva u Osijeku / glavna urednica Gordana Kralik. Osijek : Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 2007. Str. 57-74.

Slika 1. Niz kuća s predvrtovima u Chavrakovoj ulici (danas Europska avenija)

Slika 2. Županijska ulica s katedralom

2.2 Knjižnica ... Osijek i ... Osječani

Razvijeno gospodarstvo, napredna gradska infrastruktura, urešena pročelja, briga i ljubav prema prirodi govore i o materijalnom i o duhovnom bogatstvu starih Essekera.[7]

U Osijeku u 19. stoljeću i na prijelazu 19. u 20. stoljeće, živi i radi ili privremeno obitava mnogo znamenitih ljudi i intelektualaca, poput biskupa Josipa Jurja Strossmayera čijom je zaslugom Osijek uspio podići lijepu neogotičku crkvu u Gornjem gradu, zatim glazbenika Franje Kuhača, Franje Krežme, Josipa Svećenskog, slikara Adolfa Waldingera i Huge Hoetzendorfa, povjesničara Josipa Boesendorfera, arhitekta Vladoja Aksmanovića, slikara Vladimira Becića, novinara Carla M. Bende, književnika Julija Benešića, pedagoga i publicista Ljuboja Dlustiša i mnogih drugih. Grad je pružao mnogobrojne mogućnosti svekolikom stvaralaštvu.

Knjižnice kao mjesta ostvarenja kulturnog i duhovnog identiteta, pa tako i Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, imaju zadaću ukazati javnosti na one osobe – umjetnike i znanstvenike, koji su kulturnom i znanstvenom obliču mjesne i pokrajinske sredine dali značajan doprinos. Ovu zadaću one obavljaju na raznovrsne načine, a jedan od načina svakako je i izložbena djelatnost.

2.2.1 Knjižnica i ... "osječki nobelovci"

U Gradskoj i sveučilišnj knjižnici Osijek u Mjesecu hrvatske knjige 2006. godine, najznačajnijoj manifestaciji vezanoj uz knjigu, književnost, nakladništvo i knjižničarstvo u Republici Hrvatskoj, posvećenoj znanosti i hrvatskim znanstvenicima svjetskog značaja, otvorena je izložba *Kroz osječke aleje do kemijskog panteona – osječki nobelovci Lavoslav Ružička i Vladimir Prelog*, a koja je ujedno bila i spomen na 120. obljetnicu rođenja Lavoslava Ružičke i 100. obljetnicu rođenja Vladimira Preloga.

Oba ova znanstvenika jedan dio svoje mladosti proveli su u Osijeku, i oba su dobila Nobelovu nagradu za kemiju. Lavoslav Ružička dobio je Nobelovu nagradu 1939. godine, a Vladimir Prelog 1975. godine.

Lavoslav Ružička rodio se 1887. godine u Vukovaru. Kada je imao četiri godine, umro mu je otac i obitelj se iz Vukovara preselila u Osijek, rodno mjesto njegove majke. Lavoslavu Ružički su tijekom vremena izblijedjele uspomene na rodni Vukovar, tako da svoje mladenačke dane uglavnom veže uz Osijek. U Osijeku je pohađao pučku školu i realnu gimnaziju. Ružička svoje daljnje školovanje nastavlja u Njemačkoj u Kalsruheu studirajući tehniku, za što se odlučio zbog vrlo jednostavna razloga – u Osijeku je tada otvorena prva hrvatska šećerana[8] te se nadao da će u njoj dobiti namještenje.

---

[7] Usp. Uvijek Osijek. Osijek : Revija, Izdavački centar Otvorenog sveučilišta Osijek, 1992. Str. 25.

[8] Tvornica šećera (podignuta 1906. godine) bila je smještena u Donjem gradu, industrijskom dijelu Osijeka.

No, život je Lavoslava Ružičku odveo u drugom smjeru, prema znanstvenoj karijeri. Tijekom daljnjeg školovanja uvidio je kvalitetu profesora na osječkoj realnoj gimnaziji, smatrajući da je kvaliteta pouke ondje iznad europskog prosjeka. Ružička je osobito pamtio dva profesora – Slovenca Hladnika i profesora povijesti Boesendorfera.

Godine 1915. teško obolijeva Ružičkina majka u Osijeku i on odlazi u posjet ne mareći za ratna zbivanja i vojnu obvezu. Međutim, majka je već dva tjedna prije bila umrla – ratno je vrijeme, cenzurirano pismo primio je prekasno. U Osijeku je trebao dobiti povratnu vizu za Švicarsku. Kao vojni obveznik dobio ju je samo sretnim posredovanjem bivšega gimnazijskog kolege. Vraća se u Švicarsku i uskoro, 1917. godine, postaje švicarski državljanin.

Vladimir Prelog rodio se u Sarajevu 1906. godine. Njegov otac Milan bio je istaknuti povjesničar i sveučilišni profesor. Prelog je realnu gimnaziju polazio u Zagrebu od 1916. do 1919. godine, zatim dvije godine realne gimnazije u Osijeku, od 1919. do 1921., i ponovo u Zagrebu od 1921. do 1924. Uz pomoć profesora na osječkoj realnoj gimnaziji, Ivana Kurije, petnaestogodišnji je Prelog 1921. godine objavio kratko saopćenje u uglednom časopisu "Chemiker-Zeitung" pod naslovom "Eine Titriervorrichtung". Po povratku u Zagreb, Prelog je i dalje pismima ostao povezan sa svojim profesorom kemije u Osijeku. Nakon mature u Zagrebu 1924. godine, studira kemiju pri Češkoj tehničkoj školi u Pragu, gdje diplomira 1928., doktorira 1929. godine, a 1935. godine preuzima u Zagrebu vodstvo Zavoda za organsku kemiju. Nakon izbijanja rata, Prelog odlazi na studijski boravak u Njemačkoj, zaustavlja se u Zürichu i tamo ostaje kod Ružičke. Ipak, veze su s domovinom jake, dolazi u Hrvatsku, prisustvuje stručnim skupovima. Vladimir Prelog je zadnji put bio u Hrvatskoj 1989. godine, kada mu je dodijeljeno više priznanja. Tada je postao i počasni doktor Sveučilišta u Osijeku. Umro je u Švicarskoj 7. siječnja 1998.

Kao što je već istaknuto, prijelaz iz 19. u 20. stoljeće bilo je razdoblje srednjoeuropskog procvata gospodarskoga, intelektualnog i kulturnog života u Osijeku. Nešto od toga intelektualnog i kuturnog duha udahnuli su i mladi Ružička i Prelog te u Osijeku dobili prve poticaje za daljnji intelektualni rad jer su, pored svoga neospornog talenta i marljivog rada, imali i dobre učitelje. Iz grada oslikana secesijskim pročeljima, poznatih aleja i arboretuma u kojima su se kao djeca igrali, Ružička i Prelog vinuli su se prema kemijskom Panteonu – Nobelovoj nagradi.

Stoga je cilj ove izložbe bio ukazati na one događaje u Ružičkinom i Prelogovom životu koji ih povezuju s Osijekom. O njima postoji relativno malo podataka, ali oni nama poznati prikazani su na posterima naslovljenim *Uspomene iz mladosti*, *Još poneka uspomena*, *Osječki gimnazijalac*. Na njima su autobiografski i biografski tekstovi Lavoslava Ružičke i Vladimira Preloga povezani s tekstovima o gospodarskom i kulturnom razvitku Osijeka na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Na posteru naslovljenom *Ponovo sa Osijekom* prikazan je boravak Vladimira Preloga u Osijeku 1989. te postavljanje njegove i Ružičkine biste na Rondelu velikana

ispred III. Gimnazije. Oblikovanjem Rondela željela se stvoriti memorija pokrajinskog i gradskog identiteta kao priloga europskoj civilizaciji, a njegovim smještanjem ispred gimnazijske zgrade istaknuti povijest ove ustanove i njezinih učenika koji su svojim saznanjima unaprijedili spoznaje religije, prirode i umjetnosti.

Izložba je popraćena bogatom ilustrativnom građom – kartama Osijeka iz 1893. i 1920. godine jer je mladenačko razdoblje boravka Ružičke i Preloga u Osijeku omeđeno godinama 1891. i 1920, posterima s reklamama za Schiht-Leverov Plavi radion i posjetnicama osječkih obrtničkih radionica te s pet likova iz osječke prošlosti koje smo nazvali Mathilda, Amalija, Vjekoslav, Albert i Kamilo,[9] imenima koja su na prijelazu 19. u 20. stoljeće nosile mnoge Osječanke i Osječani.

Kao glazbena pratnja izložbe odabrana je glazba Dore Pejačević, hrvatske plemkinje i glazbenice čije rođenje i prerana smrt također omeđuju ovo razdoblje – Dora Pejačević rodila se 1885., a umrla 1923. godine. Prema riječima Koraljke Kos, pri skiciranju ambijenta i prilika u kojima je rasla i razvijala se Dora Pejačević ne treba mimoići ni značenje najvećega slavonskog grada, Našicama bliskog Osijeka jer je Osijek kao rodni grad niza istaknutih intelektualaca i umjetnika i mjesto kulturnih ustanova, nesumnjivo "ozračivao" i svoju bližu okolinu, pa tako i Našice.[10]

Izložbu *Kroz osječke aleje do kemijskog panteona – osječki nobelovci Lavoslav Ružička i Vladimir Prelog* posjetili su učenici mnogih osječkih osnovnih i srednjih škola, izložba je kao gostujuća bila postavljena u osnovnoškolskim i srednjoškolskim pa i u narodnim knjižnicama Osječko-baranjske županije, u zgradi Rektorata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, prilikom otvaranja Rondela velikana te na Festivalu znanosti u Rijeci 2007. Posjetiocima izložbi željeli smo, pričajući priču o dvojici velikana svjetske znanosti i malenom srednjoeuropskom gradu, ukazati na činjenicu da svakoga čovjeka određuju i njegovi iskoni, sredina u kojoj je proveo djetinjstvo. Lavoslava Ružičku i Vladimira Preloga oblikovao je i gospodarski i kulturni duh Osijeka na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Ovu baštinu oni su nosili tijekom cijeloga života. No, ono što su ovi velikani svjetske misli podarili čovječanstvu, potrebno je prepoznati i kao vlastitu baštinu, neprestano skrbiti o njoj te upoznavati s njom nove naraštaje i sve one koji kao gosti dolaze u slavonsku metropolu.

[9] Likove Mathilde, Amalije, Vjekoslava, Alberta i Kamila osmislila je i izradila Dubravka Pađen-Farkaš, voditeljica Dječjeg odjela Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek.

[10] Usp. Kos, Koraljka. Dora Pejačević. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za muzičku umjetnost, 1982. Str. 17.

Slika 3. Dio postava izložbe Kroz osječke aleje do kemijskog panteona – osječki nobelovci Lavoslav Ružička i Vladimir Prelog

2.2.2 Knjižnica i ... "čuvarice ognjišta i duha"

Kada su krajem 19. stoljeća žene sve više počele osjećati naklonost prema različitim mislenim i stvarateljskim pobudama, kada su se sve više zanosile i nadahnjivale literaturom "razvivši se ubrzo u samouvjerene čitateljice koje ne žele dovijeka biti samo objekti i primatelji umjetničkih uradaka nego i njegovi tvorci",[11] od čuvarica doma i ognjišta sve više su postajale čuvarice duha. Upravo u to doba u hrvatskoj književnosti i novinarstvu pojavljuje se Marija Jurić Zagorka. Svojim djelima, iako omalovažavana i obezvređivana kao pisac trivijalne literature, obilježila je prijelaz 19. u 20. stoljeće i postala najčitanija hrvatska književnica.

Mjesec hrvatske knjige 2007. bio je posvećen Mariji Jurić Zagorki i pedesetogodišnjici njezine smrti, književnici koju su njezini muški "kolege" nazivali svakojakim ružnim epitetima i "muškobanjastom babom", a povjesničarka i etnologinja Lydia Sklevicky "patuljastom amazonkom hrvatskog feminizma".

No, nije samo Marija Jurić Zagorka svojim književnim i novinarskim radovima obilježila prijelaz 19. u 20. stoljeće. Uz nju, diljem Hrvatske, pa tako i u Slavoniji i u Osijeku, javio se čitav niz spisateljica koje su svojim radovima nastojale

[11] Usp. Detoni-Dujmić, Dunja. Ljepša polovica književnosti. Zagreb : Matica hrvatska, 1998. Str. 11.

obogatiti hrvatski kulturni duh. Činile su to uspješno ili manje uspješno. O nekima od njih već je napisano mnoštvo knjiga. Neke čekaju da njihovi radovi budu izvađeni iz prašnjavih kovčega.

Potaknuta temom Mjeseca hrvatske knjige 2007., Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek organizirala je izložbu *Slavonske književnice : suvremenice Marije Jurić Zagorke*. Spisateljice predstavljene na ovoj izložbi Jelica Belović Bernadzikowska, Ivana Brlić Mažuranić, Jagoda Brlić, Josipa pl. Glembay, Mathilde Hengl, Zdenka Marković, Leopoldine Rott, Jagoda Truhelka, Vilma Vukelić-Miskolczy i Ružica Žert Dončević samo su neke od spisateljica slavonske ravni. Prostor i vrijeme, nažalost, nisu nam dopustili više. Izložena građa obuhvaća djela ovih književnica, slikovnu i arhivsku građu iz fundusa Muzeja Slavonije u Osijeku, Državnog arhiva u Osijeku i Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek.

Uz izložbu su izrađeni i posteri, svaki od njih posvećen jednoj od šest hrvatskoj javnosti najpoznatijih spisateljica. Namjera nam nije bila dati cjelokupan presjek života i djelovanja svake ponaosob, nego ukazati upravo na onaj dio u kojemu je darovitost, kreativnost i ženstvenost svake od njih, u vremenima u kojima je ženski književni izričaj teže nalazio svoj put do čitalaca nego danas, najviše došla do izražaja.

Na posterima su predstavljene slavonske književnice čiji život i rad nije bio usko vezan uz Osijek: Ivana Brlić Mažuranić – izdanak poznate hrvatske obitelji Mažuranić, predana majka i spisateljica uz čije su tople slavenski intonirane bajke odrastali naraštaji, Jagoda Brlić – umjetnica čiji je pjesnički duh bio sputan osobnim i obiteljskim neprilikama te Zdenka Marković – znanstvenica, književnica i pedagoginja čiji literarni radovi nose neizbrisiv pečat rodne joj Požege, kao i one koje su u Osijeku živjele, u kulturnom životu grada na prijelazu 19. u 20. stoljeće imale značajnu ulogu ili su njihovi književni ostvaraji tematski usko vezani uz Osijek: Josipa pl. Glembay – istaknuta društvena djelatnica i dobrotvorka, Vilma Vukelić-Miskolzy – kroničarka starog Osijeka u doba njegova najvećeg procvata, doba fin-de-siècle te Jagoda Truhelka – učiteljica i spisateljica čiji književni radovi, osobito oni namijenjeni djeci, odišu tihom sjetom i nostalgijom za idiličnim danima djetinjstva u rodnom joj Osijeku.

Na izložbi su predstavljene i manje poznate osječke književnice poput Ružice Žert Dončević – autorice vjerski zanesenih stihova koje je sa žarom čitala na osječkim književnim domjencima, Leopoldine Rott – austrijski pedantne kućanice koja je osječku čitalačku publiku obilno opskrbljivala ljubavnim štivom i Jelice Belović Bernardzikowske – učiteljice odgojene i obrazovane u ilirskom duhu, ljubiteljice svega narodnog, a osobito narodnog veza. Prva dama osječke trivijalne literature Mathilde Hengl mjesto na izložbi nije zaslužila svojim literarnim djelima. Uostalom, ona su osječkoj čitateljskoj publici bila gotovo nepoznata jer ih je pod pseudonimom Leon Gerard objavljivala u Njemačkoj. No, način življenja Mathilde Hengl, supruge dugogodišnjega gradonačelnika Osijeka Vjekoslava Hengla i neumorne kulturne djelatnice te njezina ekstravagancija u punoj su mjeri odražavali "essekerski" duh na prijelazu 19. u 20. stoljeće i "kada je umrla 28.

prosinca 1966, … preminuo je s njom najizvorniji dio starog Osijeka, sa svim svojim vanjskim sjajem i unutrašnjim proturječjima."[12]

Slika 4. Poster Jagoda Truhelka: tiha sjeta davnih dana
Poster Josipa Glembay: sve za druge, a za se ništa

Osim izložbe, koja je zauzimala središnje mjesto u obilježavanju Mjeseca hrvatske knjige 2007., Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek organizirala je i tri ženski intonirana predavanja koja su tematski pratila izložbu progovarajući o ženama i njihovim problemima, kako u vremenima koja im društveno i socijalno nisu bila naklonjena – kraj 19. i početak 20. stoljeća, ali i danas kada se žene, bez obzira na niz priznatih im prava, u svakodnevnom životu susreću s brojnim preprekama.

Prvo predavanje pod nazivom "Što zapravo hoće te žene" održala je dr. sc. Helena Sablić Tomić.[13] Ona je kroz književno povijesni pogled na žene hrvatske književnosti, od Jagode Brlić, Dragojle Jarnević preko Jagode Truhelke, Zofke Kveder, Marije Jurić Zagorke, Ivane Brlić Mažuranić do Mare Švel Gamiršek, Vilme Vukelić i suvremenih književnica kao što su Irena Vrkljan, Slavenka Draku-

[12] Obad, Vlado. Slavonska književnost na njemačkom jeziku. Osijek : Izdavački centar "Revija", Radničko sveučilište "Božidar Maslarić", 1989. Str. 126.

[13] Izvanredna profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku i dekanica Umjetničke akademije u Osijeku.

lić, Julijana Matanović, Slađana Bukovac ili Ivana Sajko, ukazala na njihovu različitost u odnosu na kulturološki i društveni duh vremena kojemu pripadaju. Misterij žene prepoznat u njihovim autobiografskim prozama, ono je što zaokuplja čitatelje; brojnost njihovih uloga, raspršenost glasova, slojevitost identiteta, čime oblikuju posve osoban imaginarij hrvatske književnosti koji nije dovoljno nazvati samo *ljepšom polovicom*. Izlagačica je ovim predavanjem nastojala predstaviti upravo taj dio njihovoga književnog stvaralaštva.

Slavica Jakobović Fribec[14] u svome je predavanju naslovljenom "Od tradicijske zadaće žene do građankine samosvijesti – stoljeće ženskih prava u Hrvatskoj", predstavila povijesni razvoj ženskih prava i ženskog pokreta u Hrvatskoj u 20. stoljeću, njihovo trajanje i prekidanje, u monarhističkom i socijalističkom razdoblju te konceptualne i kulturološke razlike ženskih zahtjeva vezanih uz pojmove jednakosti, spolne razlike i rodne ravnopravnosti i, dakako, kad je riječ o hrvatskim književnicama, napose Mariji Jurić Zagorki i Jagodi Truhelki, kao o onima koje su, pomičući granice slobode ženskog autorstva, širile i granice ljudskog dostojanstva.

Treće predavanje u ovome nizu pod nazivom "A gdje smo danas ...?" održale su Mirjana Herceg[15] i Milica Jovanović.[16] Prikazale su razvoj ženskih ljudskih prava, dale opći pregled prava žena u hrvatskom pravnom sustavu te mehanizme zaštite ženskih ljudskih prava.

3. Zaključno

Kulturna baština pohranjena u knjižnicama jedno je od izvorišta informacija i znanja koje knjižnice prenose svojim korisnicima i posjetiocima, a izložbena djelatnost medij pomoću kojega to čine.

S namjerom da svoje korisnike i posjetioce upozna s mjesnom i pokrajinskom kulturnom baštinom, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek organizira izložbe vezane uza zavičajnu tematiku popraćujući ih predavanjima odgovarajuće tematike. Tako su u Mjesecu hrvatske knjige 2006. i 2007. održane izložbe *Kroz osječke aleje do kemijskog panteona – osječki nobelovci Lavoslav Ružička i Vladimir Prelog* i *Slavonske književnice : suvremenice Marije Jurić Zagorke*. Obje izložbe oslikale su bogat duhovni i kulturni život Osijeka krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Posjetioci su se upoznali i s mnogim osobama, koje su samo privremeno ili pak trajno boravile u Osijeku, a čije je plodno umjetničko i znanstveno stvaralaštvo podržavala duhovna klima u gradu.

Organiziranje izložbi sa zavičajnom tematikom u Mjesecu hrvatske knjige prelazi u tradiciju u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici u Osijeku. No, namjere su

[14] Komparatistica, knjižničarka i aktivistica za ženska ljudska prava iz Zagreba.

[15] Dipl. iur., dugogodišnja aktivistica na području ljudskih prava i sloboda, posebice ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti spolova.

[16] Odvjetnička vježbenica s iskustvom rada u nevladinom sektoru, članica Upravnog odbora PRONI centra za socijalno podučavanje, predavačica pravnih predmeta u PRONI centru, te pravna savjetnica u ženskoj udruzi "Izvor".

ove ustanove izložbe kojima će promicati mjesnu i pokrajinsku kulturnu, a znanstvenu baštinu organizirati i u drugim prigodama te znatno proširiti oblik i broj popratnih aktivnosti. Uz već uobičajena predavanja, organizirat će se radionice, tribine, okrugli stolovi, projekcije filmova, kazališne predstave i koncerti.

LITERATURA

Babić, Darko. Baština i razvoj prema baštinskoj pismenosti. // 10. seminar Arhivi, knjižnice i muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Ivana Marinković Zenić i Mirna Willer. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 20-26.

Detoni-Dujmić, Dunja. Ljepša polovica književnosti. Zagreb : Matica hrvatska, 1998.

Katalenac, Dragutin. Povijest sveučilišnog knjižničarstva u Osijeku. // Tri stoljeća visokog školstva u Osijeku / glavna urednica Gordana Kralik. Osijek : Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 2007. Str. 57-74.

Kos, Koraljka. Dora Pejačević. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za muzičku umjetnost, 1982.

Macan, Ivan. Narod i njegova kulturna baština : filozofsko-antropološko razmišljanje. // Gazophylacium 1, 1/2(1993), 1-3.

Obad, Vlado. Slavonska književnost na njemačkom jeziku. Osijek : Izdavački centar "Revija", Radničko sveučilište "Božidar Maslarić", 1989.

Uvijek Osijek. Osijek : Revija, Izdavački centar Otvorenog sveučilišta Osijek, 1992.